

BARICZ ÁRPÁD

Szent Gellért püspök teológiai nézetei a jövődölésekről és a jósokról

Az embert foglalkoztató végső kérdések, bármely kultúráról vagy történelmi korszakról legyen szó, állandóak. Ennek az állandó kérdésfeltevésnek köszönhetően alakult ki a világról való gondolkodás szeretete; a Filozófia; illetve ezt megelőzően egy spirituális válasz is végigkíséri a kultúrák egészét, s ez nem más, mint a Vallás.

A nagy végső kérdések közül igen fontos helyet foglal el a Jövő kifürkészésének lázas igyekezete. Mivel az idő, amit az ember korszakokra oszt, mind a mai napig nagy és megválaszolhatatlan filozófiai gond, ezért nem véletlen, hogy igazi, az egyén számára megnyugtató értelmezését csak a vallásban kaphatta meg. Ezért már nagyon hamar a vallások központi, spirituális közegének szerves részét képezte.

A vallások hivatalos képviselői, olyan misztikus hatalommal voltak felruházva, – saját hitük tételei szerint – amelynek segítségével az idő felett diadalmaskodhattak. Ez a hatalom a jövőbelátás képességét, a jóslást, a jövődölést jelentette. Gondoljunk csak Kasszandrára, Pythiára, Ézsaiásra, vagy az ősmagyar hit megtestesítőire, a táltosokra, látókra.

A Római Egyház már teológiai rendszerében igen kifinomult különbséget tett a jövődölések, jóslások spirituális értékei között. Szent Gellért, mint ennek az egyháznak legnagyobb lelki hatalommal rendelkező képviselője püspöként az apostoloktól eredeztetheti hatalmát, s mint apostolutód a keresztény hit letéteményese. Törvényes hatalommal megerősítve igen jelentős teológiai munkát írt. Ezen mű segítségével érdekes megállapításokat tehetünk a jövődölés XI. századi hivatalos egyházi értelmezéséről, és Gellért személyes véleményéről¹.

---

¹ *Gellértnek a Marosi Egyház Püspökének elmélkedése a három fiú himnuszáról a tudós Isingrtmushoz.* (fordította: Karácsony Béla–Szegfű László) [a továbbiakban DI]

Ezen rövid előadásban nem foglalkoznék Gellért jövődöléseivel, amelyek mint életrajzi tények legendáiban megjelentek és feljegyeztettek², hanem azokról a következtetésekről szeretnék beszélni, amelyet teológiai munkájában a jövődölésekről és az ehhez kapcsolódó megnyilvánulási formákról írt. Sajnos idő hiányában, csak egy felszínes vázlatot tudok bemutatni, ami szinte címszavakban érinti a témát, de egyben az elmélyült kutatás lehetőségét is felcsillanthatja bárki számára.

A jövőbelátás képességét vizsgálva arra a következtetésre juthatunk, hogy egy bonyolult, többértelmű és minőségű lelki megnyilvánulási formával állunk szembe. A jövődölés a jövőben szabadon bekövetkező események előre jelzése és közlése. A katolikus tanítás szerint felülmúlja az ember természetes képességeit, ezért csak Istenre vezethető vissza. Az apologetikában a csodához hasonlóan a kinyilatkoztatás elengedhetetlen feltétele, azaz Isten ezen képességet nem öncélúan adja, hanem azért, hogy általa valamely tanítását igazolja.³ Gellért ezen teológiai alapot elfogadva, egy finoman cizellált, egyéni gondolatmenetet teremtett meg. Állásfoglalása természetesen nem tételszerűen ismerhető meg teológiai munkájából, hanem a mű különböző helyeinek összevetésekor tárul elénk.

A témával foglalkozó fogalmi tagoltságot csak címszavakban mutatom be, s majd viszonylagos részletességgel térnek ki rájuk, megismeretve ezzel a püspök gondolatmenetének fő fundamentumait.

Gellért nem tesz különbséget a *jóslás* és a *jövendölés* között, többször tesz említést a jóslások és jövődölések egyik elengedhetetlen szellemi és spirituális előfeltételéről, a *látomásokról*. Beszél az *önkívületről*, és mindazokról, akiknek ilyen természetfölötti képesség adatott, tehát a *jósokról* és *látókról*.

---

²Érszegi Géza (szerk.): *Árpád-kori legendák és intelmek*. Bp., 1987, Szépirodalmi, 209–215. p.

³Gecse Gusztáv (szerk.): *Vallástörténeti Kislexikon*. Bp., 1983. Kossuth, 137. p.

A jóslás, jövendölés

A főpap legtöbbször a jövendölés szót használja (*oraculum*) és csak Krisztus megtestesülésének tényét, körülményeit, részleteit megjósoló próféciákról beszél.⁴ Több mint bizonyos, hogy a jövendölés, a prófécia és a jóslás ezen teológiai felfogásban csak Krisztusra irányulhat, még szűkebben értelmezve: Krisztus eljövetelére, megtestesülésére vonatkozhat. Az üdvösségre nem vezető, de előrelátó, az elkövetkezendő hétköznapokat fürkésző jóslatokról nem találtam érdemleges megjegyzést, ami talán egy teológiai elmélkedésben érthető is.

A látomásokról és az önkívületről

A szakrális jövendőmondók, – mivel közvetlenül Istentől kapják az „információkat” sugallat formájában, ami mégis valamilyen fizikális információátadást-átvételt tesz szükségessé – olyan állapotba kerülnek, elragadtatnak, mely során különös dolgokat látnak álomszerű megjelenésben. Ezeket a különös lelki révületeket nevezhetjük látomásoknak.

Szent Gellért a látomásokban megjelenő szimbólumokat mindmind Jézus megtestesülésének előképeként, az Atya rejtett kódjaként értelmezi.⁵ Az ószövetségi látomásokat is előszeretettel vonatkoztatja Krisztusra, illetve Krisztus Egyházára. Ilyen például az ószövetségi Zakariás látomásának magyarázata.⁶ Érdekes az ó- és újszövetségi látomások szentírási helyeinek összekötése. Dániel lepecsételt tekercse (Dán. 7-12.) és János Apokalipszisének hét pecsétje. Ezen párhuzamok mind

⁴ Dl.: a., 350–351. p.

b., 452–453. p.

c., 464–465. p. (a jelzettek Karácsonyi Béla és Szegfű László kéziratának megtalálási helyeit jelentik)

⁵ Dl.: a.: 410–411. p.

b.: 422–423. p.

⁶ Dl.: 652–653. p.

az Egyház Krisztus megtestesülése általi megdicsőülésének bizonyítékát szolgálja.⁷

Jósok és látók

Nagyon érdekes és talán teológiaiilag a legfontosabb megállapítását a jósok, a látnokok személyére vonatkoztatva teszi meg. Az Atyaisten által szentséggel felruházottaknak, a kiválasztottaknak, az igazaknak megadatott – a Szentlélek fénye segítségével – a látás képessége. Ők a kiválasztottak, akik „ismerik Isten igéjének misztériumát...”⁸ A többségnek éppen „éleslátásának” hiánya miatt, csak a példabeszédek formájában adatik meg az igazság. Gellért ezek szerint megkülönböztet „színről színre” látókat és tükörből homályosan látókat.

A fenti elgondolás alapján isteni kiválasztottság kell, hogy Isten akaratát jövendölés formájában bárki a közösség tudtára hozza. Azonban felmerül egy kérdés, hogy Isten csak saját híveit használja fel hittitkainak kinyilvánítására?

Erre a kérdésre a püspök válasza igen szembetűnő: „De miképp Kajafás sem magától mondott, amit mondott..., hanem Isten erejéből, akárcsak a többiek, akik a másik oldalon lettek jóssá.”⁹ Ez nem jelent mást, minthogy a gellérti teológiai felfogás szerint Isten bárkit felhasználhat az üdvösségre vezető úton. Ami azért figyelemreméltó, mert az ősmagyar hitvilág táltosai, akik a szellemősökkal révületbe eséskor a kapcsolatot tartották, sok egyéb feladatuk mellett a jövő dolgait is fűrkészték. A XI. század első felében valóságos ellenfél lehetett egy nagy tiszteletnek örvendő táltos, aki a másik oldalon állt. Ezért figyelemreméltó, amit a püspök a másik oldalon álló jósokról írt.

---

⁷ Dl.: 578–579. p.

⁸ Dl.: 148–149. p.

⁹ Uo.

A „praktikus” Gellért

Eddig Gellért teológiai gondolataiban böngészünk, de nagyon rokon-szenves a lelkiatya Gellért is. Ez azért is fontos, mert képet kaphatunk a mindennapi lelkipásztori gyakorlatáról, lelkivezetésének érdekességeiről.

A püspök beszél egy bizonyos Egyháztanítói Bölcsességről. Kifejti, hogy az az igazán jó pap, aki megszerezve a teológiai tudását, ismervén a Szentírás és az Egyház történetét és ezen tudását szintetizálja, akkor nem közvetlenül Istentől, hanem ezen szintetizált egyháztanítói bölcsességből tud praktikus jóvendölést mondani azoknak, akiknek a lelki vezetését irányítja. Tehát a bűnös, ha továbbra is megátalkodik bűnében, akkor az örök kárhozatra jut, ha valaki érényes életet él, a lelkiatya egyháztanítói bölcsességénél fogva megjövendölheti az örök boldogságát.

A fentebb vázolt gondolatok alapján azt mondhatjuk, hogy Szent Gellért teológiai megnyilvánulásai a jóslásokról, jóvendölésekről bizonyítja, hogy nemcsak korának egyik jó teológusával állunk szembe, aki egészen elsajátította az Isteni Tudomány teljességét, de a korszak kiemelkedő hittudósát is tisztelhetjük benne, aki az egyházi spirituális hagyományt fundamentumként tekintve próbált saját és új gondolatokat megfogalmazni.

Köszönetnyilvánítás

Munkám elkészítésekor a legnagyobb segítséget *Karácsonyi Béla* és *Szefű László* tanár uraktól kaptam, akik lefordították a *Gellértnek a Marosi Egyház püspökének elmélkedése a három fiú himnuszáról tudós Isingrimushoz* című teológiai munkát. Külön köszönöm, hogy bepillantottam azokba a jegyzetekbe, amelyek megkönnyítették ennek a monumentális munkának az átböngészését.